

Students' and Teachers' Perception of University Education and Providing Solutions for Prevention of Academic Failure

Azadeh Fadavi Roodsari ¹, Keyvan Salehi ^{1*}, Ebrahim Khodaii ¹, Ali Mogadamzadeh ¹,
Mohammad Javadipoor ¹

¹ Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran

*Corresponding author: Keyvan Salehi, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran., Email: keyvansalehi@ut.ac.ir

Article Info

Keywords: Student perception, Academic failure, Entrepreneurship, Phenomenology

Abstract

Introduction: The issue of graduates' employment is one of the economic, social and cultural challenges and one of the most important threats to national security and development. Beyond that, it also affects students' quality of knowledge. The purpose of this study was to investigate the goal of education in university student with academic failure, focusing on the relationship between the future occupation and their academic failure. It was tried to use the interpretive approach to redefine the meaning of students' and teachers' perceptions of the University of Tehran from the goal of studying at the university. This study tried to show what is the understanding and evaluation of the participants about this phenomenon and what are the economic factors associated with their academic failure.

Methods: A qualitative research approach and a phenomenology method were selected. For this purpose, a criterion type was used for purposeful sampling. Data were collected using semi-structured interview technique and collected in three ways: face-to-face, by phone and in written. The data was analysed based on Colaizzi's strategy, using MAXQDA18 software. In order to increase the credibility, transferability, dependability and confirmability, peer debriefing, negative case analysis, triangulation, explaining the exact details of the data collection and analysis process, and long-term immersion were utilized.

Results: The results of the research showed that the goal of university education in the majority of students is to have a job prospect and job satisfaction and the lack of prospects for a decent future career plays a crucial role in their academic failure. Also, the economic structure of the society and the lack of job opportunities and capital have also become a reason of their loss of attraction.

Conclusion: Education of entrepreneurship is a practical solution to the current situation, it can reduce unemployment rates, and it could prevent students from becoming frustrated, disappointed and having academic failure.

ادراک دانشجویان و مدرسین از تحصيلات دانشگاهی و ارائه راهکار برای پیشگیری از افت تحصيلی دانشجویان

آزاده فدوی رودسری^۱، کیوان صالحی^{۱*}، ابراهیم خدایی^۱، علی مقدم زاده^۱، محمد جوادی پور^۱

^۱ دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

*نویسنده مسؤل: کیوان صالحی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران، تهران، ایران. ایمیل: kevansalehi@ut.ac.ir

چکیده

مقدمه: مسئله اشتغال دانش‌آموختگان، از چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و در زمره مهمترین تهدیدهای امنیت و توسعه ملی است و فراتر از آن، در کیفیت دانش‌اندوزی دانشجویان نیز تاثیر دارد. پژوهش حاضر با هدف بررسی اهداف دانشجویان دچار افت تحصيلی از ورود به دانشگاه، با تمرکز بر ارتباط عامل آینده‌شغلی آنان، انجام شد. تلاش شد تا با استفاده از رویکرد تفسیرگرایانه به بازسازی معنایی ادراک دانشجویان و مدرسان دانشگاه تهران از هدف از تحصيل در دانشگاه پرداخته و نشان داده‌شود مشارکت‌کنندگان، چه درک و ارزیابی، نسبت به این پدیده دارند و عوامل اقتصادی چه ارتباطی با افت تحصيلی آن‌ها دارد.

روش‌ها: از رویکردی کیفی و روش پژوهشی پدیدارشناسی استفاده شد. بدین منظور از نمونه‌گیری هدفمند، نوع ملاکی استفاده شد. داده‌ها با استفاده از فن مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و در سه شیوه حضوری، تلفنی و مکتوب جمع‌آوری شده و مبتنی بر راهبرد تحلیل کلاسی با استفاده از نرم افزار MAXQDA18 تحلیل گردید. به منظور افزایش اتکاپذیری، تأییدپذیری، باورپذیری صحت داده‌ها، از شیوه‌های «بازرسی و بازبینی در زمان کدگذاری»، «بهره‌گیری از نظرات همکاران پژوهشی و تأیید آن‌ها»، و «درگیری طولانی مدت» استفاده کردیم.

یافته‌ها: نتایج پژوهش، نشان داد، هدف از تحصيلات دانشگاهی در اکثریت دانشجویان، ارتقای آینده شغلی و دستیابی به شغل مناسب است و نبود دورنمای آینده شغلی مطلوب، نقشی اساسی در افت تحصيلی آنها ایفا می‌کند. همچنین ساختار اقتصادی موجود در جامعه و نبود امکانات شغلی و سرمایه نیز مزید علت بی‌انگیزگی بیشتر آنان شده است.

نتیجه‌گیری: آموزش کارآفرینی، راهکاری جهت رفع این مشکل است که ضمن کاستن از آمار بیکاری، می‌تواند از ناامیدی و بی‌انگیزگی دانشجویان و از بروز افت تحصيلی در آنان نیز پیشگیری به عمل آورد.

واژگان کلیدی: ادراک دانشجویان، افت تحصيلی، کارآفرینی، پدیدارشناسی.

مقدمه

منابع انسانی و غیر انسانی نظام آموزشی می‌گردند. از این منظر برای یافتن علل افت تحصیلی باید عوامل مختلفی نظیر انگیزه، هدف، هوش، اضطراب امتحان، برنامه‌ریزی، امکانات و تجهیزات و فرهنگی خانواده و میزان عزت نفس را مورد توجه قرار داد (۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹ و ۲۰).

برنامه‌های آموزشی تاثیر بسزایی در عملکرد آموزشی دانشجویان دارد (۲۱). مشاهدات نشان می‌دهد بسیاری از فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها به علت عدم شایستگی و مهارت تحصیلی، از سوی بازار کار رد شده‌اند (۲۲). اکثر برنامه‌های آموزشی موسسات عالی در کشورهای در حال توسعه و به ویژه در جهان سوم با نیازهای بازار کار مطابقتی ندارد. در حالیکه در جوامع پیشرفته بر یادگیری میانی عملی مشاغل مورد نیاز در بازار کار و انتقال آموزش به محیط واقعی کار و تولید بر تجربه‌اندوزی در ساختارهای مختلف شغلی تاکید دارند (۲۳). در کشورهای توسعه یافته، ارتباط بین دانشگاه و جامعه به شدت افزایش یافته‌است و دانشگاه به عنوان یک نهاد چندکارکردی، در فعالیتهای اجتماعی و اقتصادی حضور پر رنگ دارد (۲۴). در حالی که در نظام آموزشی کشور ایران، آنچه از طریق آموزش رسمی بیش از پیش به فراگیر انتقال می‌یابد، مجموعه‌ای از دانش و اطلاعات است و بعید است که این رویکرد در زمینه ایجاد مهارت‌ها و شایستگی‌های مورد نیاز بازار کار راه به جایی ببرد (۲۵). جمیری، حاتمی، فتحی آذر و پاکدل فرد (۱۳۸۹)، نیز عدم ارتباط میان نیازهای بازار کار و برنامه‌های درسی دانشگاهی را خاطر نشان کرده‌اند (۲۶). دلایلی چون نگرانی از بیکاری پس از پایان تحصیل و ابهام در این زمینه نیز ممکن است سبب بی انگیزگی دانشجو شود (۲۷).

به سبب پیشرفت تکنولوژی، وجود متخصصانی که بتوانند با این دانش روز پیش رفته و باعث استقلال علمی، اقتصادی و فرهنگی شوند، مایه مباهات است ولی این که فقط متخصص تربیت شود، بدون این که به امکان جذب آنها در مراکز کاری و ارائه خدمات تخصصی آنها به دیگران فکری شود، نوعی سرخوردگی برای این فارغ‌التحصیلان و جوانان ایجاد خواهد کرد و سرمایه‌های ملی نیز به هدر خواهد رفت (۲۸). همچنین، طی یک دهه اخیر، پذیرش دانشجو بدون توجه به ظرفیت اشتغال زایی از سوی نظام آموزش عالی در بخش دولتی و نیز در بخش غیر دولتی همراه با کاهش توان ظرفیت سازی اشتغال در بخش دولتی و تورم نیروی انسانی در بخش خدمات، موجب افزایش نرخ بیکاری بسیاری از فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها شده‌است (۲۹). بیکاری یکی از مشکلاتی است که فراروی جوامع بشری قرار دارد و کشورهای گوناگون را به چالش کشیده‌است و عوامل بروز آن در کشورهای مختلف به اختلافات در ساختار اقتصادی، آموزشی و فرهنگی بازمی‌گردد (۳۰).

قرن بیست و یکم، انقلاب فن آوری اطلاعات بود و رشد سریع فن آوری نقش تضمین شده‌ای در همه جوانب زندگی شامل تحصیلات، پزشکی و کشاورزی ایجاد کرد. در نتیجه مهارت‌ها و قابلیت‌های حاصل از روش‌های آموزش سنتی - که تاکید آنها بر آموزش دانش‌آموزان به خواندن و نوشتن و ریاضی و بدست آوردن ظرفیت‌های آکادمیک می‌شد - برای بدست آوردن موفقیت در مسیر اشتغال یا زندگی عملی کافی نیست (۱).

دانشجویان پویاترین قشر جامعه و مهمترین شاخص فرهنگ و معرفت یک جامعه هستند و دانشگاه بستر اصلی تربیت نسل جوان و جمعیت دانشجویانی است که چند سال از عمر و دوران جوانی خود را در آنجا می‌گذرانند (۲) و تحصیلات، نقش‌های متفاوتی در توسعه اقتصاد کشور و رشد طبیعی آن دارد (۳). به دلیل شرایط خاص زندگی در جهان امروز و ضرورت‌های نهادی آن، این نیاز وجود دارد تا دانشگاه نسبت به ایجاد و نهادینه کردن مجموعه‌ای از قابلیت‌ها در دانشجویان اقدام کنند (۴). دانشگاه‌ها هر ساله دانشجویان جدیدالورود را پذیرش و دانشجویانی را نیز فارغ التحصیل می‌کنند که در این چرخه مستمر توجه به کیفیت آموزشی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و افزایش کیفیت نظام، آموزشی به عنوان اثرگذارترین عامل در توسعه کشورها محسوب می‌شوند (۵).

نارسایی آموزش عالی در پرورش استعدادها و آماده سازی نسل جوان برای شرکت فعال در حیطه‌های آموزشی پس از ورود به آن خود را به اشکال مختلف - از جمله افت تحصیلی (academic failure) - نشان می‌دهد (۶) و به طور مستقیم و غیر مستقیم خسارات زیادی را به فرد، خانواده و جامعه وارد می‌سازد (۷). دانش‌آموختگانی که با افت تحصیلی دانشگاه را به اتمام می‌رسانند توانمندی علمی مورد نیاز را به نحو مطلوب کسب نمی‌کنند (۸) که می‌تواند نظام آموزشی کشور را از اهداف پیش‌بینی شده دور نموده و بخشی از سرمایه‌ها و فرصت‌ها را از دست دهد (۹). همچنین منجر به تولید نیروی متخصص ناکارآمد و در نهایت خدمات با کیفیت پایین‌تر و عدم تامین رفاه برای مردمان آن باشد (۱۰). پیش‌بینی می‌شود که در آینده نیز با افزایش افت تحصیلی در آموزش عالی همه‌ساله بخشی از منابع انسانی و اقتصادی جامعه در دانشگاه‌ها با اخراج، ترک تحصیل، انصراف، مردودی و مشروطی دانشجویان ضایع گردد و آثار و پیامدهای ناگوار فردی و اجتماعی فراوانی به وجود آورد (۱۱). در حالی که در سراسر جهان یکی از اهداف اصلی موسسات آموزش عالی، در کمترین حد امکان نگه داشتن میزان مشروطی دانشجو با حفظ کیفیت تحصیل و تدریس، در حد بالا است (۱۲ و ۱۳). مجموعه‌ای از عوامل وجود دارند که باعث افت تحصیلی و به تبع آن اتلاف

ایجاد اشتغال و استفاده از خدمات آن، بایستی در زمره مشغولیت‌های مهم هر سیستم آموزش عالی باشد تا بتواند با استفاده مناسب از این سرمایه بی‌بدیل و سرنوشت ساز، کشور را به سمت توسعه روزافزون سوق دهد (۳۱). مراکز آموزش عالی به رشد کمی دانشگاه‌ها بسنده کرده‌اند و مسئله عدم امکان جذب موثر و مفید فارغ‌التحصیلان دوره‌های آموزش عالی در بازار کار، عدم تناسب بین رشته‌های تحصیلی و فعالیت شغلی، جذب بیشتر فارغ‌التحصیلان در بخش‌های غیرتولیدی و غیر فعال و بسیاری از مسائل دیگر از جمله مشکلاتی است که آموزش عالی ایران را علی‌رغم سرمایه‌گذاری‌های سنگین ناموفق معرفی کرده است (۳۲). بخش خصوصی نیز با توجه به گستره محدود آن در ایران طبیعتاً نتوانسته است در جذب این سرمایه‌های ملی موفقیت قابل توجهی داشته باشد (۲۹).

در حالی که، آموزش عالی نقش مهمی در بازار کار ایفا می‌کند و پرورش مهارت‌های کارآفرینی (Entrepreneurship) دانش‌آموختگان می‌تواند نقش عمده‌ای در رسیدن به این مأموریت داشته باشد (۳۳). ایجاد تغییر و فرصت لازم در محتوای برنامه درسی می‌تواند ضمن ارتقاء میزان فعالیت‌های کارآفرینانه، به تغییر و بهبود جامعه کمک شایانی کند (۳۴). مقوله‌ی کارآفرینی چیز عجیب و غریبی نیست، حتی جادو هم نیست و نمی‌توان آن را چیز مرموزی دانست. این دانش تنها یک مقوله‌ی منظم و منسجم است که هیچ ارتباطی به مسائل ارثی و مادرزادی ندارد (۳۵). در واقع کارآفرینی یک مفهوم چندوجهی - اقتصادی، اجتماعی و روان‌شناسی - پیچیده است که امروزه توجه زیادی را به خود جلب کرده است و بیشتر صاحب نظران توافق دارند که کارآفرینی و کارآفرینان سهم به‌سزایی در توسعه اقتصادی دارند (۳۶). آموزش کارآفرینی تبادل رسمی و نظام‌مند اطلاعات و دانش کارآفرینی است. دانشگاه‌ها به عنوان متولیان اصلی تربیت و پرورش منابع انسانی متخصص در چند سال اخیر به آموزش کارآفرینی روی آورده‌اند (۳۷).

با توجه به اهمیت افت تحصیلی دانشجویان و ارتباط آن با هدف از تحصیلات دانشگاهی، تحقیق حاضر با هدف، واکاوی "هدف از تحصیلات دانشگاهی در دانشجویان دچار افت تحصیلی" با تمرکز بر آینده شغلی، انجام شد و قصد پاسخ به این سوال را داشت که چه ارتباطی میان عامل اقتصادی و افت تحصیلی دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه تهران وجود دارد و راهکار آن چیست.

روش‌ها

با توجه به اینکه یافته‌های این مطالعه به بررسی اهداف دانشجویان دچار افت تحصیلی از ورود به دانشگاه، با تمرکز بر ارتباط عامل آینده‌شغلی آنان می‌پردازد و در زمینه بهبود عملکرد

تحصیلی دانشجویان مورد استفاده قرار می‌گیرد، از نوع پژوهش‌های کاربردی است. از سویی دیگر به منظور شناسایی و بازسازی معنایی ادراک دانشجویان و مدرسان دانشگاه تهران از هدف از تحصیل در دانشگاه از رویکردی اکتشافی برای کشف همه عوامل ضرورت می‌یابد. از آنجایی که در این تحقیق دیدگاه استادان و مدرسان در زمینه‌ی مضمون‌ها و نشانگرهای افت تحصیلی در دانشجویان دچار آن مورد واکاوی قرار گرفت و محققین به دنبال کشف، توصیف و تبیین داده‌ها بدون اعمال استنباط‌های شخصی خود و صرفاً استفاده از روایت‌های مشارکت‌کنندگان بودند، لذا این مطالعه با رویکرد پدیدارشناسی توصیفی انجام شد. پژوهش حاضر بر رویکرد پدیدارشناسی استوار بوده و با بررسی تجارب دانشجویان دچار افت تحصیلی هدف آنان از تحصیل در دانشگاه را مورد کاوش قرار داد. نمونه‌گیری این تحقیق همانند سایر تحقیقات پدیدارشناسی بود (۳۸). مطابق با روش نمونه‌گیری در تحقیقات کیفی (۳۹)، حجم نمونه از پیش تعیین نشد و متناسب با روند تحقیق تا سطح اشباع داده‌ها ادامه یافت. اشباع نظری، زمانی اتفاق می‌افتد که محقق به این نتیجه برسد که در یک مرحله از کار به مفاهیم و پاسخ‌های مشابه دست یافته و مفاهیم جدیدی ظهور نیابند (۳۹) و داده‌های گردآوری شده از طریق انجام مصاحبه، مشابه و تکراری شود. به زعم کراسول (۱۹۹۸) در مطالعات کیفی، حجم نمونه نباید کمتر از ۲۰ نفر باشد (۴۰).

میدان پژوهش حاضر، دانشگاه تهران را در برگرفت که در برگرفته مدرسین (هیات علمی یا حق‌التدریس) مشغول به تدریس در دانشگاه تهران، در سال ۱۳۹۷ بود. نمونه‌گیری به صورت هدفمند از نوع ملاکی (Criterion Sampling) بود. در نمونه‌گیری ملاکی، تمام افراد یک مجموعه که یک ملاک خاص را داشته باشند، مورد بررسی قرار می‌گیرند (۴۱). بر این اساس ملاک‌های نمونه‌گیری در این پژوهش، الف- دانشجوی دوره کارشناسی یا مدرس دوره کارشناسی دانشگاه تهران بودن در رشته‌های انتخاب شده و ب- دچار افت تحصیلی بودن (معدل کمتر از ۱۴ یا واحد افتاده) و ج- تمایل به مشارکت در پژوهش، بود. برای قابلیت تعمیم داده‌ها به دانشجویان سایر رشته‌های دانشگاه تهران، جهت انجام نمونه‌گیری رشته تحصیلی بصورت تصادفی انتخاب شد (۴۲). به این صورت که با توجه به این مطلب که کلیه دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه تهران در آزمون کنکور سراسری، در یکی از گروه‌های پنجگانه ریاضی فیزیک، علوم تجربی، علوم انسانی، هنر و یا زبان‌ها شرکت کرده و قبول شده‌اند و قبول شدگان در هر گروه آزمایشی می‌توانند یکی از رشته‌های مربوط به گروه آزمایشی خود را جهت ادامه تحصیل انتخاب کنند. بنابراین از میان گروه‌های آزمایشی دو گروه علوم انسانی و ریاضی فیزیک، به طور تصادفی انتخاب شد. سپس در مرحله بعدی از میان رشته‌های مربوط به هر گروه

فعال و جستجوی معانی و الگوها، تلاش شد تا آشنایی قابل توجهی با داده‌های گردآوری شده فراهم شود.

۲. به منظور استخراج جملات مهم، به هر پروتکل مراجعه شد و جملات و عباراتی که مستقیماً با موضوع مورد مطالعه مرتبط بود، استخراج گردید.

۳. برای فرموله کردن معانی، ضمن مرور منظم جملات استخراج شده، تلاش شده تا به درک معانی هر یک از جملات، پی برده شود.

۴. مراحل فوق برای تمامی مصاحبه‌ها تکرار گردیده و معانی فرموله شده و مرتبط به هم، در قالب خوشه‌هایی از مضامین قرار داده شد.

۵. در ادامه نتایج در قالب توصیفی جامع از موضوع مورد مطالعه، تلفیق گردید.

۶. به منظور درک ساختار ذاتی پدیده، توصیف جامع پدیده تحت مطالعه به صورت بیانیه‌ای صریح و روشن از ساختار اساسی پدیده، تدوین شد.

۷. در انتها، در این پژوهش پایایی داده‌ها به شیوه بازرسی و بازبینی در زمان کدگذاری (Member check) استفاده از نظرات همکاران پژوهشی و تأیید آن‌ها توسط ممیز بیرونی (External audit) و درگیری طولانی مدت (Prolonged Engagement) بهره‌گیری شد. در شیوه بازرسی و بازبینی در زمان کدگذاری به دست آمده، برای جلوگیری از بدفهمی محققین، اطلاعات کسب شده دوباره به اطلاع‌رسان‌ها نشان داده شد و مورد تأیید آنان قرار گرفت. در روش استفاده از نظرات همکاران پژوهشی و تأیید آن‌ها، کسی که به روش کار محققین نظارت دارد، روش کار را مورد بازبینی قرار داد، که در پژوهش حاضر از نظرات جمعی از استادان بهره گرفته شد. علاوه بر این، محققین مدت زمان طولانی (حدود هفت ماه) درگیر موضوع پژوهش بوده و بخشی از این زمان به حضور در دانشگاه و تعامل با استادان و مدرسان در فضای دانشگاه اختصاص یافت.

یافته‌ها

پژوهشگر در این تحقیق مجموعاً با ۴۳ نفر مصاحبه کرد. تعداد مشارکت‌کنندگان در رشته مهندسی برق از گروه ریاضی فیزیک، ۲۱ نفر و رشته مدیریت از گروه علوم انسانی، ۲۲ نفر بود که اطلاعات شخصی مصاحبه شونده‌ها (با رضایت کامل از آن‌ها) در این تحقیق بصورت زیر درج شد

همانطور که در جدول شماره ۱ و ۲ قابل مشاهده است ۲۱ نفر از مشارکت‌کنندگان رشته مهندسی برق و ۲۲ نفر از ایشان از رشته مدیریت بوده اند. یافته‌های حاصل پس از تحلیل مضمون بصورت جدول ۳ است:

آزمایشی، یک رشته بطور تصادفی انتخاب شد. که در این پژوهش رشته مدیریت از گروه علوم انسانی و رشته مهندسی برق از گروه ریاضی فیزیک انتخاب شدند.

مصاحبه‌ها بصورت حضوری، تلفنی، گفتگو در شبکه‌های اجتماعی اینستاگرام و تلگرام و مصاحبه به شیوه ارسال نامه (email interview) صورت گرفت. لازم به ذکر است برای حفظ محرمانه ماندن اطلاعات مشارکت‌کنندگان به هر کدام از ایشان یک کد اختصاص یافت که از این به بعد مشارکت‌کنندگان این تحقیق با کد شناخته شدند.

در مصاحبه با مشارکت‌کنندگان رشته مهندسی برق از گروه ریاضی فیزیک، در مصاحبه شانزدهم داده‌ها به اشباع رسید ولی تا نفر بیست و یکم ادامه یافت. مصاحبه‌های رشته مدیریت از گروه علوم انسانی، در مصاحبه هفدهم به اشباع رسیده و مصاحبه تا نفر بیست و دوم ادامه یافت.

از مشارکت‌کنندگان در تحقیق خواسته شد بر اساس تجربیات خود به این سوال پاسخ دهند که نشانگان دانشجویان دچار افت تحصیلی چیست و با ملاحظه چه نشانگانی در کلاس (بدون برگزاری آزمون) متوجه می‌شوند دانشجویی دچار افت تحصیلی است. زمان انجام هر مصاحبه، در دامنه زمانی ۲۰ تا ۷۰ دقیقه، و با میانگین زمانی ۳۳ دقیقه بود. گردآوری داده‌ها به وسیله مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، هدایت شد. تلاش پژوهشگر در اجرای هر مصاحبه بر آن متمرکز بوده تا داده‌های کیفی به صورت مستقل و اکتشافی به دست آید و نتایج آن بدون چارچوب قبلی مورد تحلیل قرار گیرد. برای رواسازی پروتکل مصاحبه و پرسش‌های آن با تنی چند از اساتید گروه علوم تربیتی و نیز صاحب‌نظران حوزه‌ی پژوهش‌های کیفی مشورت شد و بعد از اعمال نظرات اصلاحی ایشان و اجرای نمونه مقدماتی، نسخه نهایی برای انجام مصاحبه‌ها آماده گردید. به منظور اعتباریابی، از شیوه سه سوپه‌نگری مبتنی بر تنوع بخشی در تعداد سؤال‌ها، تحلیل و حذف موارد منفی و متناقض تفسیر شده در داده‌ها، و از نظرات چهار نفر از استادان و متخصصان تعلیم و تربیت، به منظور اعمال نظر نهایی، استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها اقداماتی نظیر مرور یادداشت‌های تدوین شده بلافاصله بعد از انجام هر مصاحبه برای تعدیل و تکمیل مطالب یادداشت‌شده و همچنین تحلیل با استفاده از راهبرد هفت مرحله‌ای گلابزی و نرم افزار MAXQDA انجام شد. بدین منظور گام‌های زیر برداشته شد:

۱. برای آشنایی با عمق و گستره‌ی داده‌ها، روایت‌های ارائه شده که به طور مرسوم پروتکل نام دارد، چندین مرتبه مطالعه شد تا محققین با آنها مأنوس شوند. بدین‌منظور از طریق راهبردهایی نظیر بازخوانی مکرر داده‌ها، خواندن داده‌ها به صورت

جدول ۱. اطلاعات مشارکت‌کنندگان استاد

مشارکت‌کنندگان رشته مهندسی برق از گروه ریاضی فیزیک	مشارکت‌کنندگان رشته مدیریت از گروه علوم انسانی
کد تخصیص یافته	سابقه تدریس
I-01	۳۰ سال سابقه
I-02	۵ سال سابقه
I-03	۶ سال سابقه
I-04	۶ سال سابقه
I-05	۵ سال سابقه
	کد تخصیص یافته
	III-01
	III-02
	III-03
	III-04
	III-05
	III-06

جدول ۲. اطلاعات مشارکت‌کنندگان دانشجوی

مشارکت‌کنندگان رشته مهندسی برق از گروه ریاضی فیزیک	مشارکت‌کنندگان رشته مدیریت از گروه علوم انسانی
کد تخصیص یافته	شماره ترم
I-06	ترم ۵
I-07	ترم ۵
I-08	ترم ۵
I-09	ترم ۷
I-10	ترم ۵
I-11	ترم ۷
I-12	ترم ۹
I-13	ترم ۵
I-14	ترم ۹
I-15	ترم ۷
I-16	ترم ۵
I-17	ترم ۷
I-18	ترم ۵
I-19	ترم ۵
I-20	ترم ۹
I-21	ترم ۷
	کد تخصیص یافته
	III-07
	III-08
	III-09
	III-10
	III-11
	III-12
	III-13
	III-14
	III-15
	III-16
	III-17
	III-18
	III-19
	III-20
	III-21
	III-22

جدول ۳. عامل، نشانه و گزاره حاوی کد هدف از تحصیلات دانشگاهی

عامل	نشانه	تعداد	نقل قول حاوی کد
بدون بیان هدف خاص	سربازی نرفتن	۲	موضوع سربازی در پسران است
	پسران بی‌هدفی	۲	در حال حاضر با دیدن وضعیت موجود در دانشگاه، هدفم از تحصیلات دانشگاهی صرفاً گرفتن مدرک پایان دوره تحصیلم هستش.
اهداف فرهنگی-اجتماعی	انگیزه تحصیلات سطح بالا	۴	سطح سواد بالاتر چون دیپلم ارضا نمی‌کند
	موقعیت اجتماعی-فرهنگی	۴	موقعیت اجتماعی بهتر
	ازدواج بهتر	۵	خانواده همیشه میگفتن برو به لیسانس بگیر خواستی ازدواج کنی حداقل بگیریم دخترمون به لیسانس داره و چون همه اعضای خانواده تحصیل کرده بودن و پزشک برایشون افت داشت من دیپلمه بمونم عده‌ای هم می‌آیند برای ادامه تحصیل و می‌گویند می‌خواهیم دکتر شویم. عشق به عنوان
اهداف اقتصادی-شغلی	بیکاری برای مدرک دیپلم	۵	نبود بازار کار در پایان تحصیلات متوسطه
	تحصیل با هدف شغل بهتر	۴۱	قبل از اینکه بیام دانشگاه، هدفم این بود که مهارت‌های تخصصی راجع رشته تحصیلم رو یاد بگیرم که بعداً بتونم با اون تخصصم کارهای خاصی رو انجام بدم، مثلاً ساخت و طراحی یک وسیله یا تعمیر یا برنامه ریزی مجددش حتی.

هدفی " و عامل "اهداف فرهنگی-اجتماعی" دارای نشانه‌های "انگیزه تحصیلات سطح بالا"، "موقعیت اجتماعی-فرهنگی"، "ازدواج بهتر" و "عنوان" بود و "اهداف اقتصادی-

هدف از تحصیلات دانشگاهی دارای سه عامل اصلی " بدون بیان هدف خاص"، "اهداف فرهنگی-اجتماعی" و "اهداف اقتصادی-شغلی" بود. مضمون "بدون بیان هدف خاص" دارای نشانه‌های "سربازی نرفتن پسران" و "بی-

لیسانس استقلال مالی بدست آورند و این هدف را اکثر دانشجویان نمی‌خواهند به روش‌های غیر آکادمیک یا غیر دانشگاهی بهش برسند چون ضمن اینکه درآمدزایی و آماده شدن برای کاری برایشان مهم است.

"نشانه دستیابی به شغل مناسب" از میان چهل و سه مصاحبه انجام شده در چهل و یک مورد هدف از تحصیلات دانشگاهی و رفتن به دانشگاه، "تحصیل با هدف شغل بهتر" بیان شد. لازم به ذکر است که برخی از مشارکت‌کنندگان به بیش از یک هدف اشاره داشته‌اند.

در شناسایی عوامل اقتصادی مرتبط با افت تحصیلی، یافته‌ها به این صورت است:

شغلی "دارای نشانه‌های" بیکاری برای مدرک دیپلم" و "تحصیل با هدف شغل بهتر" بود.

مشارکت‌کنندگان استاد در این مورد این چنین گفته‌اند: "یکی بازار کار است. خیلی از مشاغل بازار کار شرط اول این است که تحصیلات دانشگاهی داشته باشند تا حداقل آشنایی‌های اولیه را داشته باشند. که خیلی‌ها در دوره کارشناسی دنبال این هستند که بروند در بازار کار" و "در بازار کار موثر است. خیلی از سازمان‌ها در زمان ثبت نام دانشگاه تهران امتیازی است برای خودش. اگر دانشگاه دولتی باشد ضریب اش بیشتر است."

همچنین یکی از استادان چنین گفته‌است: "هدف اصلی آنها این است که برای محیط کار آماده شوند و بعد از اتمام دوره

جدول ۴. عامل، نشانه و گزاره حاوی کد عوامل اقتصادی مربوط به افت تحصیلی

عامل	نشانه	تعداد	نقل قول حاوی کد
عوامل اقتصادی جامعه	نبود دورنمای آینده شغلی مطلوب	۲۲	از طرف دیگره میفهمی که بعد از تموم شدن درس هم واسه رشته ت خبری از کار نیست
	مشکلات اقتصادی جامعه	۹	به نظرم هرچقدر اقتصاد کشور وضعش بدتر و بدتر می‌شود این دلیل قابل توجه تره شاید از نظر بقیه دلایل دیگری هم باشد
	سوءتدبیر سیاستگذاران	۳	سالهاست بخاطر نفت هیچ تلاش نتیجه بخشی دولت واسه صنعت و تولید کشور نمیکنه.

از میان نشانه‌های عامل اقتصادی جامعه، از چهل و سه مصاحبه انجام شده، در ۳ مصاحبه، "سوءتدبیر سیاستگذاران" و در ۹ مصاحبه نشانه "مشکلات اقتصادی جامعه" و در ۲۲ مورد از مصاحبه‌ها نشانه "نبود دورنمای شغلی مطلوب" بیان شد که این نشانه در اکثریت مشارکت‌کنندگان مشترک بود. همچنین ۹ نفر از مشارکت‌کنندگان به عوامل اقتصادی مربوط با افت تحصیلی اشاره نکردند.

از مشارکت‌کنندگان خواسته شد راهکارهایی که به ذهنشان می‌رسد را بیان کنند:

بخشی از گفته‌های مشارکت‌کنندگان دانشجویان: "شرایط جامعه، اینکه یک شرایط کلی را آدم می‌بیند که چقدر جامعه با توجه به اطرافیانی که مهندسی خواندند چقدر جامعه الان به مهندس نیاز دارد و در آینده شغلی ما چقدر تامین هست و این چیزها می‌تواند در افت تحصیلی مربوط به رشته‌مان خیلی تاثیر داشته باشد که انگیزه مان را بالا و پایین می‌کند" از گفته‌های مشارکت‌کنندگان استاد: "آینده ای هم که رشته نداره. تازه دانشجو میفهمه پول باید در بیاره چون آدمهای جدیدی رو میبینه و معنی پول رو میفهمه. بعد میبینه اونایی که درس رو تموم کردن بیکارن."

جدول ۵. عامل، نشانه و گزاره حاوی کد راهکارهای جبران افت تحصیلی

عامل	تعداد	نشانه	نقل قول حاوی کد
راهکار	۱۵	برنامه ریزی برای شناسایی نیاز آینده کشور	مگر چند نفر مدیر لازم است. این همه دانشجو همه میخواهند پشت میز بنشینند و مدیر شوند
	۱۴	ارتباط دانشگاه و صنعت	دانشگاه باید بدون تو صنعت چه خبره از روی اون کار کنه با دانشجوها.
	۱۰	کمک به تولید	تولید و اصلاح نظام بازار به نظرم راه حل مشکله
	۲۴	آموزش کارآفرینی	یاد دادن خوداشتغالی در هر رشته

چون استادش هم داخل بازار کار نیست و ارتباطی با صنعت ندارد و پروژه‌ای ندارد نمی‌داند که با خواندن این درس چه کاربردهایی دارد. این درس‌ها از قدیم بودند ولی استادی که درس می‌دهد نمی‌تواند فلسفه درس را جا بیندازند."

از جمله دیگر اظهارات مشارکت‌کنندگان استاد: "ارتباط صنعت و دانشگاه برقرار شود تا دانشجویان بتوانند هرآنچه بصورت تئوری آموخته اند در عمل پیاده کنند. بدون بررسی و

در زمینه راهکارهای جبران افت تحصیلی، برخی از مشارکت‌کنندگان بیش از یک نشانه بیان کردند. بخشی از گفته‌های مشارکت‌کنندگان استاد:

"ابتدا باید بررسی دقیق صورت گیرد به این معنی که در ۱۰ سال آینده نیاز کشور چه چیزی است."

از جمله اظهارات مشارکت‌کنندگان استاد: "دانشگاه نمیتواند به دانشجو بگوید که بعد از ۴ سال تو از این درس چه استفاده ای میتوانی بکنی. دانشجو نمیداند بعد این دوره چه کار باید بکند

صنعت موجود و وضعیت مطلوب تصمیم گیری برای آموزش عالی صورت نگیرد."

از جمله اظهارات مشارکت‌کنندگان دانشجو: "تبيين فرصت‌های کارآفرینی و خوداشتغالی در هر رشته. دیگه چرا دروغ واضحه اگر بخوایم منتظر شویم دولت کاری کند بیکارها کم شوند یک عمر تمام شده. پس بهتره است به همان مثل معروف ماهی نده، ماهیگیری یاد بده، عمل کنیم."

از میان نشانگان بیان شده، "برنامه‌ریزی برای شناسایی نیاز آینده کشور"، "ارتباط دانشگاه و صنعت" و "کمک به تولید هر سه راهکارهایی است که در دراز مدت تأثیرشان در رفع بیکاری در جامعه و بهبود اوضاع اقتصادی مشهود خواهد شد.

اما راهکار آموزش کارآفرینی و اضافه کردن آن به سیلابس درسی دوره دانشجویی تمامی رشته‌ها می‌تواند از ناامیدی دانشجویان پیشگیری کند و در نتیجه با حذف یکی از عوامل مرتبط با افت تحصیلی (نبود دور نمای شغلی مطلوب)، شیوع افت تحصیلی را نیز کاهش دهد.

بحث

بیکاری در بسیاری از کشورها، حتی کشورهای پیشرفته صنعتی، به عنوان یک مشکل اساسی مطرح می‌شود (۲۹). یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که هدف اکثریت دانشجویان از ورود به دانشگاه بدست آوردن شغل مناسب در آینده است. با ورود به دانشگاه و در طی ترم‌های نخست در می‌یابند که آینده شغلی مطلوب، به علل گوناگون دور از دسترس است. در نتیجه ناامیدی و بی‌انگیزگی بر این دسته از دانشجویان حاکم شده و در نتیجه دچار افت تحصیلی می‌شوند و اگر هم تحصیلات خود را به اتمام برسانند به اهداف آموزشی دوره تحصیل خود نمی‌رسند. از این رو ارائه راهکاری جهت تضمین آینده شغلی علاوه بر تأثیرات مفید آن در اقتصاد کشور، با کم کردن آمار افت تحصیلی دانشجویان، می‌تواند از هدر رفتن بخش مهمی از منابع مالی که بر اثر این آسیب به هدر می‌رود نیز جلوگیری کند. مارتلی و کاری (۲۰۰۷) نیز اذعان دارند انتظار کنونی از دانشگاه‌ها این است که در کنار امر پژوهش و آموزش وظیفه آموزش کارآفرینی را نیز به عنوان موتورهای ابتکار و رشد اقتصادی هر منطقه و ملتی را به عهده بگیرند (۴۳). لیان و چن (۲۰۰۹)، نیز آموزش کارآفرینی را به عنوان یکی از ابزارهای کلیدی برای افزایش گرایش به کارآفرینی افراد معرفی کرده‌اند (۴۴). از این رو طرح‌های آموزشی به طور بسیار امیدوارکننده‌ای باعث افزایش تعداد کارآفرینان بالقوه و در حال تولد خواهد شد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج تحقیق آراستی، سعیدبنادکی و ایمانی‌پور (۱۳۹۰) همسان است. آنان نیز بر این عقیده‌اند کشورهای در حال توسعه مانند ایران نیز برای دست یابی به مزیت‌های رقابتی و حل مسائل و مشکلات عمومی جامعه مانند بیکاری و نظایر آن ملزم

به توسعه کارآفرینی هستند و از جمله اقدامات راهبردی برای رشد و توسعه کارآفرینی، آموزش کارآفرینی به ویژه در حوزه ی آموزش عالی است (۳۷). افزون بر آن آموزش کارآفرینی می‌تواند یکی از اثرگذارترین شیوه‌ها برای انتقال آسان جمعیت فارغ التحصیلان به بازار کار باشد. مطالعات یوریانو، آپوتته و تولدانو (۲۰۰۸) نیز نشان داده است که چنین آموزش‌هایی توانسته افراد را مسئولیت‌پذیرتر بارآورده و آن‌ها را تبدیل به کارآفرین یا متفکران حوزه‌ی کارآفرینی کرده و به طور موفقیت آمیزی در چالش‌های کسب و کار، موفق و خطرپذیر کند (۴۵). در نتیجه نرخ بیکاری و شکست کسب و کارها نیز کم‌تر شده است. کارآفرینی باعث رشد و توسعه اقتصادی کشورها و به ویژه کشورهای توسعه‌یافته شده است. برخی از نویسندگان معاصر در مورد اقتصاد کارآفرینی صحبت می‌کنند و در این میان نقش دانشگاه‌ها و دیگر موسسات آموزش عالی در این الگوی جدید اقتصادی نیز برجسته است (۴۶). همچنین، ترویج و توسعه کارآفرینی در جامعه، ارتقاء روحیه نشاط و نوآوری در کشور را به همراه دارد. از دیگر پیامدهای توسعه کارآفرینی، کاهش مشکلات بیکاری در جامعه، افزایش امید در جامعه، کاستن از بار مسئولیت‌های فراوان دولت، و نهادینه کردن فرهنگ کار در جامعه و کاهش برخی از معضلات اجتماعی شامل اعتیاد و بزهکاری بوده و در نهایت، ضمن تولید ثروت، به توسعه پایدار می‌انجامد (۴۷). در مطالعه‌ای تأثیر برنامه‌های آموزش کارآفرینی بر قصد کارآفرینی گروه‌ها یی از دانشجویان که قبلاً در هیچ دوره آموزش کارآفرینی شرکت نکرده بودند تأیید شد اما تأثیر آموزش کارآفرینی بر قصد کارآفرینی دانشجویانی که قبلاً آموزش‌ها ی کارآفرینی را نگذرانده بودند، تأیید نشد (۴۸). نتایج تحقیق حاضر همراستا با عمده مطالعات انجام گرفته در زمینه کارآفرینی است (۳۷، ۴۳، ۴۵ و ۴۸) ولی با نتایج تحقیق در رشته پرستاری همسان نیست (۴۹). این نتایج گواه بر این مطلب است که تعلیم و تربیت سنتی باید جهت‌گیری خود را به سمت ارزشمند شمردن کارآفرینی و ترویج فرهنگ آن عوض کند (۵۰). از جمله محدودیت‌های این پژوهش، محدودیت محقق هنگام نمونه‌گیری بود که نمونه‌گیری بر اساس نرخ افت تحصیلی و ارتباط آن با بازار کار یا وضعیت رشته / گرایش نسبت به بازار کار به عنوان شاخص‌های اصلی انتخاب رشته انجام نگرفت. در راستای نتایج این پژوهش پیشنهاد می‌شود در دانشگاه‌های دیگر نیز، هدف از تحصیل در دانشگاه مورد بررسی قرار گرفته و ارتباط افت تحصیلی دانشجویان با "عدم وجود آینده شغلی مطلوب" مورد بررسی واقع شود. همچنین پیشنهاد می‌شود در تمامی رشته‌های دانشگاهی، کارآفرینی به عنوان یک واحد درسی اصلی در سیلابس دروس اضافه گردد تا از همان ابتدای امر دانشجویان دریابند که با وجود تمامی مشکلات اقتصادی و بیکاری موجود، می‌توانند از آموخته‌های دانشگاهی

دانشگاه‌ها طیف گسترده‌ای از برنامه‌های آموزش کارآفرینی را دنبال می‌کنند (۵۲).

سیاسگزاری

این مقاله برگرفته از یافته‌های رساله دکتری تخصصی رشته سنجش و اندازه‌گیری دانشگاه تهران است. نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از مسئولین دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه تهران، بابت حمایت‌هایشان صمیمانه تشکر و قدردانی نمایند.

ملاحظات اخلاقی

در این پژوهش رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان و کلیه اصول اخلاق در پژوهش رعایت شده‌است و کد اخلاق پژوهش حاضر IR.UT.PSYEDU.REC.1398.024 است.

تضاد منافع: هیچگونه تعارضی در منافع بین نویسندگان و مجله راهبردهای آموزش در علوم پزشکی مشاهده نشده است.

منابع مالی: همه هزینه‌های این پژوهش بر اساس منابع مالی شخصی پژوهشگران انجام شده‌است.

منابع

1. Saavedra AR, Opfer VD. Teaching and Learning 21st Century Skills. *Phi Delta Kappan*. 2012; 2(49): 8- 13. <https://doi.org/10.1177/003172171209400203>
2. Davis HA. Conceptualizing the Role and Influence of Student-Teacher Relationships on Children's Social and Cognitive Development. *Educational Psychologist*. 2003; (38): 207-234. http://dx.doi.org/10.1207/S15326985EP3804_2
3. Vahidi N, Roslan S, Chong Abdullah M, Omar Z. Association of Perceived Interest Major Fit and Objective Interest Major Fit with Academic Achievement. *International Journal of Education & Literacy Studies*, 2016; 4 (2): 196-206. DOI: 10.15640/jehd.v5n2a23
4. Berk LE. *Infants, children and adolescents*. 2nd ed. Boston: Allyn & Bacon; 1999.
5. Shahvali M, Abedi-Sarvestani A. [Factors Affecting the Interest and Educational Aptitude of Agricultural Students in Iran]. *Journal of Agricultural Education Administration Research*. 2014; 6(13): 16-30. (DOI): 10.22092/jaeer.2014.100983 [In Persian]
6. Golshani F, Hassani F. [Calculate and analyze the rate of academic failure and its effective factors]. *Human Resource Planning and Human Resources Development Policies*. Institute for Research and Educational Planning. [In Persian]
7. Tovar E, Simon M. Academic Probation as a Dangerous Opportunity: Factors Influencing Diverse College Students' Success. *Community College Journal of Research and Practice*. 2006; 30(7):547-564. DOI: 10.1080/10668920500208237

استفاده کرده و شغل خویش را ایجاد نمایند. این پژوهش بر روی دانشجویان یک دانشگاه دولتی انجام شده است. پرواضح است فاصله نظریه تا عمل، بسیار زیاد است. از این رو پیشنهاد می‌شود موانع کارآفرینی در کشور از لحاظ اداری، اقتصادی و اجتماعی شناسایی شود تا تاثیر روز افزون آن در امر شکوفایی اقتصاد کشور مشاهده گردد.

نتیجه گیری

به طور کلی نتایج این تحقیق نشان داد، از جمله عوامل افت تحصیلی دانشجویان، نا امیدی دست‌یابی به شغل مناسب پس از اتمام تحصیل است و آموزش کارآفرینی می‌تواند راهکاری جهت جلوگیری از افت تحصیلی باشد. امروزه همگان دریافته‌اند جوامعی در بلندمدت موفق‌تر و سرفرازتر هستند که بیشتر به اندیشه متکی بوده‌اند تا به منابع زیرزمینی، به ویژه در عصر حاضر، که عصر دانایی و خلاقیت و عصر تلفیق اندیشه‌ها و ابتکارات است، توجه به کارآفرینی در توسعه و پیشرفت کشورها بسیار اهمیت دارد. برخی از سیاست‌گذاران نیز اکنون بر این باورند که آموزش کارآفرینی وسیله‌ای است که با کمک آن می‌توان سطح کارآفرینی جامعه را افزایش داد (۵۱) و همراستا با نتایج این تحقیق، کارآفرینی به‌عنوان یک راهبرد اثرگذار برای نوآوری بیش‌تر شناخته شده است. در بسیاری از کشورها،

8. Lazin R, Neumann L. Student characteristics as predictors of drop-out from medical school: Admissions to Beer-Sheva over a decade. *Medical Education*. 1991; 25(5): 396-404. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1365-2923.1991.tb00087.x>
9. AghaeiAfshar A, FasihiHarandi M, NematollahiMahani SN. [Report an educational intense decline in medical student with excellent educational background]. *J Strides Dev Med Educ*. 2016, 12(4): 584-6. [In Persian]
10. O'Neill, L. D., Wallstedt, B., Eika, B., & Hartvigsen, J. Factors associated with dropout in medical education: a literature review. *Medical Education*. 2011; 45, 440-454. doi: 10.1111/j.1365-2923.2010.03898.x
11. Salmalian Z, Kazemnezhad Leili E. [Correlation between self-concept and academic achievement of students]. *journal of HOLISTIC NURSING AND MIDWIFERY*. 2014; 24(71): 40-47. [In Persian]
12. Cabrera L, Tomás J, Álvarez PY, Gonzalez M. The problem of university drop out. *RELIEVE*. 2006; 12(2): 171-203. http://www.uv.es/RELIEVE/v12n2/RELIEVEv12n2_1.htm
13. Rump M, Esdar W, Wild E. Individual differences in the effects of academic motivation on higher education students' intention to drop out. *European Journal of Higher Education*. 2017; 7(4): 341-355. doi.org/10.1080/21568235.2017.1357481
14. Tamanaefar M, Neyazi M, Amini M. [Acomparative study of factors influencing student academic failure and

- conditionally privileged]. *Journal of Behavior Scholar*. 2007; 14(24): 39-52. [In Persian]
15. Koochi Nasrabadi M, Navabipour M, Ganji M, Safavi SM. [Determining Organizational Factors Affecting Educational Failure of the Students and How to Control and reduce it (Case Study: University of Kashan)]. *Organizational Culture Management*. 2013; 11(3): 141-168. [In Persian]
16. Haghdoost AA, Sadeghirad B, Shamsedini A, Nafisi Y, Dehghani MR, Ayatollahimosavi SA. [The rates and examples of the academic achievement of medical students sent abroad]. *Journal of Community Health Research*. 2010; 13(1): 1-10. [In Persian]
17. Afzali M, Delavar A, Afzali A. [Meta-Analysis of thesis's about Academic Failure]. *Educational Measurement*. 2014; 5(17): 9-27. [In Persian]
18. Snyder KE, Adelson, JL. The Development and Validation of the Perceived Academic Underachievement Scale. *The Journal of Experimental Education*. 2017; 4(85): 614-628
<https://doi.org/10.1080/00220973.2016.1268087>
19. Baslanti U, McCoach D. Factors related to the under achievement of university students. *Turkey Roeper Rev*. 2006; 28(4): 210-215. DOI: 10.1080/02783190609554366
20. Banerjee PA. A systematic review of factors linked to poor academic performance of disadvantaged students in science and maths in schools. *Cogent Education*. 2016; 3(1): 1-17.
<https://doi.org/10.1080/2331186X.2016.1178441>
21. Murphy SC. The first-year student experience: examining student satisfaction and the use of learning communities in the first year of college. Retrieved from the University of Minnesota Digital Conservancy. 2010; <http://hdl.handle.net/11299/92414>
22. Olajide SO, Okewole JO, Agboola OS. Comparative Study of Academic Performance of a Group of Undergraduate Students in the Institute of Education, Obafemi Awolowo University, Ile-Ife, Osun State, Nigeria. *International Journal of Humanities Social Sciences and Education (IJHSSE)*. 2015; 2(2): 1-13.
23. Salehi Omran E, Rahmani ghahdarjani E. [The issue of employment of higher education graduates and the necessity of paying attention to the employment skills of the labor market in the planning of higher education]. *Iranian higher education*. 2013; 5(3): 27-58. [In Persian]
24. Enders J, de Boer H. The Mission Impossible of the European University: Institutional Confusion and Institutional Diversity. *European Integration and the Governance of Higher Education and Research*. 2009; (26): 159-178. DOI: 10.1007/978-1-4020-9505-4
25. Karami M, Momeni H. [Global labor market and its impact on curriculum design]. 8th Iranian Curriculum Studies Association In date 2008-10-29. Babolsar. [In Persian]
26. Jomeyri V, Hatami J, Fathi Azar E, Pakdel Fard M. [Level of Concordance between Architecture Engineering Undergraduate Curricula and Workplace Needs in Iran]. *Journal of Higher Education Curriculum Studies*. 2010; 1(2): 111-132. [In Persian]
27. Moffat K J, McConnachie A, Ross S, Morrison JM. First Year Medical Student Stress and Coping in a Problem-Based Learning Medical Curriculum. *Medical Education*. 2004; (38): 482-491.
<http://dx.doi.org/10.1046/j.1365-2929.2004.01814.x>
28. Saberian M, Haji Aghajani S. [Study of Job Future of Semnan Nursing School Graduates]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2003; 3 (1) :53-59
URL: <http://ijme.mui.ac.ir/article-1-178-fa.html> [In Persian]
29. Sharifi O, Asady A, Rezaei R, Adeli M. [University Educated Women's Entrepreneurs]. *Women's studies*. 2010; 1(1): 72-106. [In Persian]
30. Zeyn Abadi HR, Salehi K, Parand K. [An Analytical View on the Performance of Vocational Schools: The Case of Outputs Quality Evaluation of the Second Region Vocational Schools in Tehran city]. *Quarterly Journal of Educational Innovations*. 2007; 5(16): 119-163. [In Persian]
31. Saeedy Rezvani M, Mohammad Hoseinzadeh M, Baghfoli H. [The occupational destiny of education and psychology students graduated from Ferdowsi University of Mashhad]. *semi-annually studies in education & psychology*. 2011; 11(2): 57- 85. [In Persian]
32. Memarzadeh, GR, Agha Davood SR. [Sociological Study of Islamic Azad University Graduates and their achievement in Management Ph.D]. *Journal of Social Science*. 2009; 3(7); 21-64. [In Persian]
33. Hamerlinck J, Emery M. Entrepreneurship +A unique opportunity for higher education. NCRCRD Policy Briefs. North Central Regional Center for Rural Development. 2006.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED498390.pdf>
34. Mars MM, Rhoades G. Socially oriented student entrepreneurship: A study of student change agency in the academic capitalism context. *The Journal of Higher Education*. 2012; 83(3):435-459.
<https://doi.org/10.1080/00221546.2012.11777251>
35. Kuratko DF. The Emergence of Entrepreneurship Education: Development, Trends, and Challenges, *Entrepreneurship Theory and Practice*. 2005; 29 (5): 577-598
<https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2005.00099.x>
36. Johnson DC, Justin B, Hildebrand R. Entrepreneurship education: towards a discipline-based framework. *Journal of Management Development*. 2006; 25(1): 40-54.
<https://doi.org/10.1108/02621710610637954>
37. Arasti Z, Saeed bnadaki S, Imanipour N. [The role of teaching the lesson Entrepreneurship Basics" in the intention of creating non-management students (case study: Arts & Literature Faculties and Humanities, University of Tehran)]. *Journal of Entrepreneurship Development*. 2011; 4(4): 107-124. [In Persian]
38. Abedi HA. [Applying Phenomenological method of research in clinical sciences]. *Quarterly Rahbord*. 2010; 19(54): 207-224. [In Persian]
39. Mohammadpoor A, Bahmani M. [Women, Shopping centers and consumption signs (Case study of Shiraz Setareh fars shopping center)]. *Quarterly women's strategic studies (Ketabe zanan)*. 2010; 12(47): 41-72. [In Persian]
40. Delavar A. [Qualitative Methodology]. *Quarterly Rahbord*. 2010; 19(54): 307-329. [In Persian]
41. Teddlie C, Tashakkori A. *Foundations of Mixed Method Research: Integrating Quantitative and Qualitative Techniques in the Social and Behavioral Sciences*, London: Sage Publications; 2009.
42. Sarmad, Z., bazargan, A. & Hejazi, E. [Research methods in Behavioral Sciences]. Tehran: Agah; 2013. [In Persian]
43. Matlay H, Carey C. Entrepreneurship education in the UK: a longitudinal perspective, *Journal of Small Business and Enterprise Development*. 2007; 14(2): 252-263, <https://doi.org/10.1108/14626000710746682>
44. Liñán F, Chen YW. Development and cross-cultural application of a specific instrument to measure entrepreneurial intentions, *Entrepreneurship Theory and Practice*. 2009; 33(3):593-617.
<https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2009.00318.x>

45. Urbano D, Aponte M, Toledano N. Doctoral education in entrepreneurship: a European case study, *Journal of Small Business and Enterprise Development*. 2008; 15(2): 336 – 347. DOI:10.1108/14626000810871718.
46. Nabi G, Linán F. Graduate Entrepreneurship in the Developing World: Intentions, Education and Development. *Education Training*. 2011; 53, 325-334. <https://doi.org/10.1108/00400911111147668>
47. Sheykh Eslami AR, Salehi K, Zeynabadi HR. [Assessing the success rate of entrepreneurial programs and their role in productive employment: Case study in the formal education system at pre-university level]. *Research in educational systems*. 2013; 6(17): 1-24. [In Persian]
48. Fayolle A, Gailly B, Lassas-Clerc N. Effect and counter-effect of entrepreneurship education and social context on student's intentions. *Estudios de Economía Aplicada*. 2006; 24(2): 509–523. Retrieved from <http://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/2103744.pdf>
49. Moradi M. [The Effect of Opportunity Recognition Training on the Entrepreneurial Intent of Nursing Students], MSc, University of Tehran. 2010 [In Persian]
50. Rae D. “Practical theories from entrepreneurs’ stories: discursive approaches to entrepreneurial learning”, *Journal of Small Business and Enterprise Development* ,2004; 11 (2): 195-202. <https://doi.org/10.1108/14626000410537137>
51. Oosterbeek H, Van Praag M &, Ijsselstein A. The Impact of Entrepreneurship Education on Entrepreneurship Skills and Motivation. *European Economic Review*. 2010; 54, 442-454. <http://dx.doi.org/10.1016/j.eurocorev.2009.08.002>
52. Weber R, Graevenitz GV, Harhoff D. (2009). The Effects of Entrepreneurship Education. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 2009; 76 (1): pp.90-112. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2010.02.015>